

Vəgirə şoir - kuk dü xəlq

Azərbayçon əz racə, loləzorə künçhoy h̄ilom yəkini. U əri çuhurhoy doqimu duqməyə xorini. Bovor dül imu əz xori bəbəhoymu vəgürdə omorihorə xuno, çun imu ə Azərbaycan bəsdəyi.

Azərbayçon həm ə yoroşuq xüşdərəvoz, ə bərəkətlüyə xorihorəvoz, təmizə hovo, züm - zümə biloqho, bülündə siprə muyə doqhoy xüşdərəvoz ə dül hərki yə loyiqməndə həzizə çigə gürdi.

Cütər gufdirənüt, ə i xori cü sur dərigə nəsbirə danusdə, u nəşumoy insonə tazə soxdə, hoşir soxdə, ə pəsə pişoyü hisdiyə i raciho rüh insonə qənəd dorə. Ə komini künç ən Azərbaycan ə kirəvoz gof soxdigə mivini ki, ə nəşumoy ənu yə şeyir, yə muzikə, yə nəbugə oşuqi də. Hic nüvüsdə nədanusdəgorhoş sinəşü puri.

Gofsüz ki,ə Azərbaycan – ə Xori Ataş ə h̄ilom cüm vəkundəgorho vurqunho, vagifho, şeydaho kələ birə.

Yəki əz ini vəgirə kukhoy Azərbaycan Süməh Şeydayi.

Süməh bin Borux Yuşvayev şoirə kuk çuhurhoy doqi, hələ əz həyili ə Azərbaycan, ə şeyir, ə nüvüsdəyi həci həyru biri ki, əri xüşdə "Şeyda" təxəllüsirə vəgürdi. Məhənoy "Şeyda" "oşuq birə, həyron birə"yini.

İləhəz qədürməndə xəlq imu ədəy 87 sali Siməhə - ən danəndəyə oqsoqol, şoirə kuk ən dü xəlqə ə kələ dülşorirəvoz girovundə.

Süməh Şeyda 70 Sali ki, nəvomundə ə rəh şeyir, poyeziya, dramaturgiya ə h̄ür - həvəsəvoz ədəy zəhmət kəşirə. Ə dül ənu ə ədəbiyot dəriyə i mühbət yə züm-zümə biloqə xuno nəsvarasdə, sərinə ov ənu biloq nəşumoy xəlqə tazə soxdə, urə dülxuş soxdə. Gufdirənüt ki, voygəy inson ovə xunoyi, u əri xüşdə rəh ofdə, sənqə para soxdə, ə pişo sərħəd nəsvinirə.

Ə pirə salü ə cümhoyü Süməh dəriyə zəh̄ifi ə şeyir - sənət hisdiyə həvəs ənurə xürd soxdə nədanusd, U, ə zəhmətəvoz ə bəhs poyisd, əz xori Azərbaycan ə xori İсроil, əz unço ə xori Almaniya rafđ, əri xüşdə corə ofđ, qələmə əz dəs nəno. Ə yə oqsoqqol əzini guç, əzini voygərə vinirə vəssi ki, çovonho əz u əri xüşdə quvot vəgürü, ə pişoy xüşdə norə rəh bovor soxdə əri ə mirodhoy xüşdə rasirə rəh biyofu. Süməh Şeyda ə əzini xubə nuşunəhoy xüşdərəvoz ə hərəy dü xəlq əri xüşdə loyiqməndə çigə gürdi, h̄ürmət ofđi.

Əz tovunəy əri teatrhoy Azərbaycan soxdə korho, əz nüvüsdə kitobhoy şoir gof soxdə pişo mərə moyisd həvəl urə yə insonə xuno, yə bəbərə xuno, kələtəy kiflətə xuno burbundə çəh̄di soxum.

Süməh bin Borux xuşbəxtə kələtəy ən yə bəxdəvərə kifləti. U ə hərməh hümür xüşdərevoz - ə xonum-xotun oqbircək Miryon xonuməvoz 4 həyil kələ soxdə ə ruy vərəvundət. İləhəz ədət ə Almaniya zihisdə. Yə duxdərüşü ə Amerika zihisdə.

Süməh yə kuk xüşdəre Müşfiq num nori, uş ə hüzət şoir Mikayıl Müşfiqi. Kukho - duxdərhoy Süməh səhib xunə - çigə, kuk – duxdəri. İ nuroniyə mərd ə məhrəkə rasundə balahorevoz, ə i gərmə uçoq xüşdərevoz ədəy sərkələyi soxdə. Həyilho, nəvəhoy yə əzini hoxomə inson birə kələ bəxdəvərini, ə hər kəs qismət nəsbirə. Həlbət ki, balahoyüş ə nuroniyə Süməhəvoz ədət sərkələyi soxdə.

İnço mərə moyisd ə tovunəy bəbəy xüşdə əz xatirəhoy ə Amerikə hisdiyə duxdər yə -dü gof ə yor biyorum: "Bəbəymu həmişə xoturxoyə bəbə biri, xosiyətü əvürşümə xunoyi, ə ambar kor soxdəyü nədənişirə ərimu urə həmişə vəxd birənbu, ə hərkimu qəyquhoy bəbəyi imburbund, ə nubohoymu gərək birənki kuməki misoxd. İmohoy pir biri, ə həsrət Azərboyşonəvoz, ənu xoriho, u ruzhorəvoz ə qərubi ədəy zihisdə. Sə həyil ə urəvoz ə Almaniyə birə. Məş həmişə ə urəvoz gof soxdənki, dülü dinç birə. Bəbəymə yə hümür zihisdi ki, ə X - do dorə bəxş, boçoruq xüşdərevoz nə zəhmət dəsevoz sərkələyi dü xəlq, sərkələyi dü Vətən xüşdə biri. Həlbət yə əzini bəbə sərkələyi kiflət xüşdə, sərkələyi uçoq xüşdəyi".

Süməh hə yə şoirə xuno nəh, yə insonə xunoş ə xuşxosiyəti, odomixohi, məhriboni, insonyətə xüşdərevoz ə qəd xəlq əri xüşdə hürmət ofdi.

İmohoy əz tovunəy şoir Süməh gof vokunim.

Süməh bin Borux Yuşvayev ə 1936 -mün sal ə 20 iyun ə rayon Oğuz ə hİLom cüm vokundi. Ə 1940 sal kiflət bəbəyü ə şəhər Gənçə əri zihisdə rafdi. Ə vəxd hükmət səvəti rayon Oğuzə Vartaşen, şəhər Gənçərə Kirovabad gufdirənbürüt. Süməh ə Gənçə xundi, bəqdə ə Azərbaycan Dövlət Universiteti kitobxonəcilük fakültəsirə vərəsdi. Undə ə Azərbaycan yə cənd teatrihoy xəlqi biri, əz 1965 -mün saləvoz ə çovoniyü nədənişirə Süməh bin Barux əri ənu teartho məsləhətci kor soxdə sər gurdi. U, danəndəy kor xüşdə biri, korə əz düli xosdi, əri teartho ə pişovo rafdə rəhho gəşdi. U, həm ə hisdiyə teatrho kumək biri, həmi əri tazə teatrho vokundə proyektho pişovo kəşiri. Həci, u ə unço əz məsləhətci tə direktori yə rəh giroşdi. Ə Çəhmi Teatrho yə Xəlqi Azərbaycan əz 1965 -mün sal tə 1993 -mün sal kor soxdə. Ə qəd əni salho u ə rayonhoy Azərbaycan 65 teatr günçundə danusdi, ə u teatrho əz qəd xəlq ambarə talanto ə ruy vədiromori.

Nəşumoyü ə həyilho bəsdəyə şoir ə Azərboyçon Dövlət Kukla Teatriş günçundə danusdi.

Süməñ bin Borux ə 1993 - 1995 -mün salho ə korhoy kultura dənişirəniho metodik mərkəz metodist kor soxdı.

1996 -mün sal Süməñ məhlüm ə İсроil omori. Undə ə soqləmi ənu yə kəm cətiniho dəbiri. Duxdirhoy İсроil ə u kuməki soxdı. Yə cənd sal inço zihisdi, ə xüşdə qulluq soxdı, gənə ə pişoy cətiniho domundi, bəqdə danusdi ki, ə dərdü ə şəhər Münxen ən Almaniya mədanü corə birə. Uni ki, əz 2003 -mün sal u ə kiflət xüşdərəvoz ə Almaniya rafdi.

Süməñ Şeyda hələ əz həyili ə kitob həvəslü biri, ə dərnək ədəbiyoti rafdi. Ə gufdirəhoy şoir giro, umohoy ə Gənçə filial nüvüsəgorhoy Azərboyçon biri, ə unço vəgirə şoirho kurə birə şeyirhoy ə ədəbiyot həvəslüyə çovonhorə guş doşdi, əri ənuho rəñ nori. Ə hərəy ənu çovonho 16 salə Süməñiş dəbiri. U yəkümün şeyir xüşdərə - "Genuş düzlər" – "Firəhə düzəngohho" rə əri ənuho xundi, nüşdəgorhorə əz şeyir ambar xoş omori, ə u məsləñət dorət ki, əri həyilho şeyirho nüvüsü.

Həci, u əz sər süfdə ə yə kələ, cətinə rəñ vədarafdi, şoir həyilho biri. Ə dül Süməñ dəriyə qədərsüzə mühbət həyilho urə tə imburuz, ə piri coqindəş ədəy əri tazə günşoyişho həməl ovurdə həvəs dorə. Tə imburuz şoir 34 kitob vədəşəndi, uho ə zuhun çuhuri nən azərboyçoni nüvüsdə omori. Ə hərəy ən uho əri həyilho nüvüsdə omorə şeyirho, poemaho, pyesho dəri. Yəkümün kitob ən şoir "Təyyarə" – "Samalut" ə 1961 sal vədiromori.

Süməñ Şeydarə xundəgorho ənçəq əri həyilho nüvüsdəgorə yə şoir xuno nəh, həmigə yə dramaturqə xunoş şinoxdənüt. Əri həyilho nüvüsiho pyeshoy ənu hələ umohoy ə teatrhoy Boku, Kirovabad, ən Aqdam norə omori.

Psixoloqiyəy həyilə, hilom ənurə, şori dülyürə, cətinihoyürə xub danusdəgorə şoir ə nüvüsdəhoy xüşdə əzini giroşdə həlho yə ən həyilhorə həci ə ustəyətirəvoz rasundə danusdəni ki, əz u nüvüsdəyiho yə həyilhorə nəh, həmigə kələtəhorəş xoş omorə. İ nüvüsdəhoy şoir ə həyilho hədəthoy xəlqə vəmüxdə, əri ə kələtə hərmət soxdə, qədür zəhmətə danusdə, xotur dü -yəkirə xosdə kuməki soxdə.

Süməñ Seyda əzini ustaya oqsoqoli ki, əri xüşdəniyü gurunə dərd hisdiyə dəhvoy Qarabaqə xuno cətinə yə məsələlərə ə həyil ə yə zuhunəvoz ə sər dəşəndəni ki, u ə sal həyil giro bu. Şoir əyi şeyrho ə həyiləvoz həci gof soxdəni ki, u qədür qimət əz dədəy birə xorirə,

rəh şolumirə vomuxdə danü, məhənoy dəhvora ə sər biyofdonu.
Əzini şeyirhorə xundənki həyilho dəhvo cünigə, u əri cü ə şəhərho -
kəndho xərəbəyi, əri xəlqho, kiflətho dərd ovurdənigə ə əqül həyili
xüşdərəvoz ə sər ofdorəni.

Əzini məsəlhorə əri həyil xürdə soxdə əz səhib qələm sabur,
boçoruq ə həyiləvoz gof soxdə danusdəyi, urə ə sər ofdorəyi xosdə.
İ şeyirhoy Süməh ə kələtəhoş ambar kuməki soxdə, ə uho rəh
burbundə danusdə. Əri zuhun həyilə ə həsontirəvoz ofdə, ə dül həyil
rəh vokundəyirə vomuxdə, əri cətinihoy həyilə ə səhmon norərə ə
sər ofdorə i şeyirho əri kələtəho ən xubə kuməkini.

Hər inson ə hılom omorənki, ə danəndəyi, ə boçoruqəvoz omorə.
Vəxd giroşdəni, əz u danəndəyi yə furmü ə u inson xüşdərə diyəş
guçlütə burbundə, əri ənuş gufdirənüt ki, "i boçoruq ənu əz dədəy
omorəyi".

Ə Süməh Şeyda i həvəs, i boçoruq ə ədəbiyot, ə yə cənd janrhoy ənu
xüşdərə burbundi. Ə dül ənu, ə nəşumoyü ədəbiyot gufdirə yə biloq
də, ov ənu biloq nəsvərəsdə, u ov rafdə - rafdə ədəy əri xüşdə
ziyodiyə tazə rəho viçirə,diyəş firəh birə, cütam ki,ədəbiyot əz
hoxmoy xəlq, əz günçoyişhoy danəndəho guç vəgürdə.

Xuşbəxdi Süməh Şeyda ə unçoyi ki, u ə Tiroy bəbəhoymu dəriyə
hoxmorə ə danəndəyi ən mizrəhəvoz ə yəki çəhm soxdə əz uho əri
xüşdə bəxş vəgürdi.

10 kəlməy Tiro rəh zindəguni ənurə yə çuhurə xuno cütar
burbundənigə, nüvüsdəhoy nizamiho, fizüliho, vaqifho, vurğunho
voygəhoy dül ənurə ə həvəs ovurdə, urə əri günçoyişihoy tazə
ideyaho dorə. Həci, Süməh ə 2007 -mün sal "Şoirhoy Azərboyçon ə
zuhun yəhudihoy doqi" antoloqiyay xüşdərə vədəşəndi, ə unço u əz
Nizami Gənçəvi sər gürdə nüvüsdəhoy 75 şoir ən Azərboyçonə ə
zuhun çuhuri carundi, xəlqimurə bəxş dori.

Süməh Şeyda həmigə qəzəlhanə şoiri. Ə gufdirəy ənu giro,qəzəl
nüvüsdə hələ əz çovoni əz voygəhoy dülü biri. U, əz həyili ambarə
kitobho xundi, Nizami, Fizüli, Vahidə xundə -xundə yüş ə həvəs
miyomo, qəzəlho nüvüsdə kurə misoxd, omo yəkümün kitob ən
qəzəlhorə ə 2006 -mün sal vədəşəndi. Ə u kitob yə xəyli qəzəl ən
şoir kurə biri. Qəzəlho ə zuhun çuhuri nən azərboyçoni nüvüsdə
omori. İ qəzəlho xundəgorhorə ə dünyoy şoir ə gəşd vədəbərdə. Ə u
qəzəlho əz mühbət inson ə inson, əz mühbət inson ə hılom cüm
vokundiyə xori ənu, əz racihoy təbiət, əz vəfosüzi insonho, ə hərəy
dü xosdədül dəriyə duyquho gof vokundə omori. Insonho əyi dünyoh

xüşdərə vinirə, ə şoirəvoz həmfikir, həmdərd birə. Həci, qəzəlho ə dül insonho çigə gürdə.

Cütam ki, dor şox-budoq şəndə kələ birənigə, ə zir soyəy xüşdə insonhorə kurə soxdə şor soxdənigə, Süməñ Şeydaş zomon giroşdə - giroşdə ə pəsə -pişoy xüşdə nüvsüdəhoy ənurə qimət dorə xundəgorhorə vəcirə, uhorə ə sihir ən gof, ə üşüq danəndəyi xüşdə kurə soxdə danusdi.

Süməñ ə ədəbiyot, ə poyeziya həci həyrəni ki, u ə yə cənd janr xüşdərə sinəmiş soxdı, əz hər sinoq ruyü sipi vədiromori.

U əri məhəniho şeyirho nüvüsdəş çəñdi soxdı, yə nəqməkorə şoirə xuno ə qəd xəlq əz xüşdə num nori. Ə şeyirhoy ənu məhənihorə vəgirə kompozitorhoy Azərbaycan nüvüsdı. Yə cənd şeyirə həvəskorə kompozitor çuhurhoy doqi Qod Muxoilov ə not dəşəndi. Hürmətlüyə xundəgor xəlq imu Üsüf bin Ühoy ambardəki ənu məhənihorə ə həvəsəvoz xundi. Məhənihoy Süməñ Şeyda ə repertuar ən Şəhla Həmidova, Dana Dürdanə, Salman Rabayev çigə gürdi.

Şüməñ Şeyda ə xori İсроil hələ tazə omorənki, ə 1996- mün sal, ə inço hisdiho yə dəsədə nüvüsdəgorhorə ə yə çigə kurə soxdə, əri ənuho yə grup vokundi, əri u grupə kələ soxdəyi, ə pəsə-pişoy ənu danəndəyə həvəskorə nüvüsdəgorhorə vəcirəyi Süməñ əz dəs xüşdə vəromorərə soxdı. U grup omorə - omorə kələ birə, ə flial Çəhmi Nüvüsdəgorhoy İсроil carusdi. Süməñ tə Almaniya rafdə, ə 2003 - mün sal ə u rəhbəryəti soxdı.

Hərməñ Çəhmi Nüvüsdəgoroy Azərbaycan, hərməñ Çəhmi Nüvüsdəgorhoy İсроil Süməñ Şeyda əz dü Vətən xüşdə dur mundigəş, ə qəribi ə dülü nisgil xunəy bəbə, ən kələ birə çigəho dərigəş, ə u çigəho yə tikəy nəşumoy xüşdərə hişdigəş, ə i ülkəho u əri xüşdə yə hürmətlüyə çigəş doşdi. Həm Azərbaycan, həm İсроil qədürməndi, xubə qimət dorə danusdəni, uni ki, Süməñ Şeydarə ə i dü ülkə həmişə numü ə hürmətəvoz kəşirə omorə, urə əyi dü ülkə loyiqməndə çigəyüni. U, şoirə kuk əni dü ülkə, ən dü xəlqi.

Uni ki, Şüməñ Şeyda əz yor nəsvədarafdə. Yubileyhoy 70, 75, 80, 85 sali şoir hə Azərbaycan nəh, həmigə ə İсроil, Amerikə, Almaniya ə kələ hürmətəvoz giroşdi. Ə Boku 80 sali Süməñ Şeyda girovundə omorənki, əz hürmətlüyə şoirə kukhoy ən xəlq imu yəki hisdiho Milix Yevdayev gufdirə gofhorə ə yor ovurdə ə çigəyü miyofdo: "Süməñ Şeydarə əz Azərbaycan çiro soxdə nibu. Azərbaycan ə dül ənu, ə xun ənu dəri. Odomi birəni əri zihisdə ə hılom omorə, odomi birəni balay yə xəlqə xuno ə hılom omorə, odomi birəni kuk Vətən xüşdərə xuno

ə hıloom omorə, odomi birəni fərzənd ən dünyorə xuno ə hıloom omorə. Süməh Şeyda əz u odomihoyi ki, əri dünyoh ə hıloom omori. U çonlüyə klassik imuni."

Şüməh ə Azərboyçon rafdənki, kanalhoy televiziyyəy Azərboyçon hərboy ə urəvoz gürüşho girovundi, qozitho urə qinoq horəy zərə, əz tovunəy ənu nüvüsdü.

Ə kəşirə zəhməthoyü giro Prizedent İlham Əliyev cənd bo urə təltifho soxdı. əz uho: "Fəxri Mədəniyyət işçisi" doş nişanı, "Məmməd Araz mükafatı", Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının Fəxri Fərmanı loyiqlüyə qimət kəşirə çofohoy Süməhi.

Əz tovunəy əni büzürgə şoir xəlq imu sər gürdəmhə əyi ixdilət mərəş voyisdə yə - dü gof guyum. Mə ə Süməh Şeydarəvoz toniş nəbürüm, omo əz tovun ənu ambar şinnirəbürüm.

2009 -mün sal bu. Ə xori İсроil televiziyyəmə ədənbu kanal Azərbaycanə burbundə. Sərmə ə xunə ə kor qəriş bu. Hə yə bo cümmə ə ekran voxurd, yə siprə muyə mərd ə təmizə zuhun azərboyçoni əz tovunəy çuhurhoy doqi ədənbu gof soxdə. Kor dəsmərə norum, ə u guş doşdum. Danusdum ki, u mərd vəgirə kuk xəlq çuhur imu Süməh Şeydayi. Unço gufdirəhoy Süməh ə mə həci kori soxd ki, əri ənu hə u ruz ə zuhun azərboyçoni yə şeir nüvüsdüm, ə İсроil vogoşdəy şoirə guzət soxdum, şeirə ə u dorum. Əz yəkirə vinirəyi hər düymu ambar xuşhol bisdorim.

İmburuz ədəy 87 salı ustadə şoir xəlq imu tomom birə. Əz i salho 70 salə i danəndəyə oqsoqqol ə şeir, sənət bəxş dori. Dü Vətənü, dü xəlqüş ə dorunə mühbətəvoz urə xosdi, ə u loyiqinçə hürmət dori. Ə salü nədənişirə, dül əni nuroniyə inson hələ ə mühbət zindəgunirəvoz ədəy zərə, ə voygəy günçundərəvoz ədəy üşüq dorə. Ədəym əri ənu xosdə ki, i mühbət ənu, i həvəs ənu hələ cənd salhoş bihil əz u züm-zümə biloq ən şeyir, sənət bəhər vəgürü pordoqlənmiş bu.

Süməh məhlüm, işmurə çun soqi, gənəş çun soqi gərdo, ə dorun dül işmu dəriho üşüq hələ cənd salhoş bihil tovuş dü, ə qəd kiflət işmu, ə qəd xəlq işmu qoyim gərdoşit. Ə İсроil cü gufdirənüt: Tə 120 sal soqləmə hümür gərdo işmurə, əz nüvüsdə məvəmunəşit.

